

Márianosztra

Magyarország északi részén, a Börzsöny hegység ölelésében egy több milliárd éve kialut vulkán kellős közepén, történelmileg gazdag múlttal büszkélkedhető, kis község található, Márianosztra. Budapesttől 70 km-re fekvő település. Területe több ezer éve lakott. Vonzáskörzetéhez tartozó községek: Zebegény, Kóspallag, Szob, Ipolydamásd, Nagybörzsöny. Márianosztra első okleveles említése 1262-ből származik, melyet István ifjú király állíttatott ki a **templom védőszentjéről (Maria nostra: Mi Máriánk)**

Neve eredetileg *Nostre* volt, mely egyesek szerint szláv eredetű személynév *Nestroj*, míg mások szerint a latin *in nostre* (a sajátból) kifejezésből ered Nagy Lajos király adománylevele után. Míg a Mária előnevet 1759-ben az itteni kolostor templomában 1759-ben elhelyezett czestochowai Fekete Mária-kegykép után kapta. Mai jelentése latin–olasz nyelven: a Mi Máriánk.

A kolostor, illetve büntetés-végrehajtási terület mellett találjuk az egyedi rabtemetőt, aminek érdekessége, hogy anno az őrzőket és őrzötteket egy helyre temették. Rajtuk kívül itt nyugszanak még a terhes fogvatartottak elhalálozott gyermekei is, valamint állítólag régen a tehetősebb családok nemkívánatos vagy gyengeelméjű gyerekeit is a falak közt tartották fogva, és a bekövetkezett haláluk után őket is ide temették. A temetőt manapság bárki szabadon látogathatja, de már csak kevés sírhelynek van nyoma. Csupán az elkerített terület nagyságából következtethetünk az eltemetettek körülbelüli létszámára. Nyilvántartás ugyanis csak az irgalmas nővérekről, valamint a 20. század fogvatartottjairól készült.

Erről a magaslatról kiválóan rálátunk a környező tűzhányók kúpjaira, a nevéhez hű Kopasz-hegyre, a Nagy-Galla meredek csúcsára, a romokat rejtő Zuvári-hegyre és a Márianosztra határában álló, félig elhordott Csák-hegyre. Utóbbinak a régi neve Ság-hegy volt, ami a magyar népnyelvben hegyet vagy dombot jelentett, ebből alakult ki aztán a mai Csák-hegy elnevezés. A nosztraiak korábban főként szőlőműveléssel foglalkoztak, a kővágás mesterséget a 19. század első felében az ausztriai Mautliausenből érkező mesterektől tanulták meg, akik ennek köszönhetően rövid időn belül országos hírnű szakemberekké váltak. Az itt fejtett kő jó minőségét 1840-ben ismerték fel, mikor Pesten nagyszabású építkezések kezdődtek. „... jobb a gránitnál, minthogy ez kocsi és lópatkó és emberláb alatt is kisimul, és akkor veszélyesen síkos, holott a szobi kő némileg reszelős marad, s így igen alkalmas” - írja egy korabeli jellemzés az itt fejtett andezitről.

A rohamosan növekvő megrendelések okán a Csák-hegyet több oldalról is mohón fejteni kezdték. 1861-ben a környék egyik birtokosa, **Luczenbacher Pál** is bányát nyitott.

Szintén a **Luczenbacher** családhoz köthető a bánya siklójának, illetve még korábban a kisvasútjának kiépítése, de ez a 1910-től 1926-ig működő vágány nem azonos a napjainkban Szobtól Nagyirtáspusztáig újra közlekedő kisvasút pályájával. Ez a vonal a turisták nem kis örömeire 2016-ban újult meg, lehetővé téve a Börzsöny átvonatozását egészen Nagybörzsönyig. A bánya egyébként napjainkban is üzemel, igaz, a követ már teherautókkal hordják nem pedig vasúttal. A javaslat, miszerint a nosztrai kolostorban fogvatartottakat kővágással lehetne foglalkoztatni: „úgy, hogy az Alföld feneketlen sárutai innen pár évtized alatt kiköveztethetnének”. Érdemeiért 1878-ban magyar nemességet nyert. Tehát nemcsak a kolostor, hanem Márianosztra másik jelképe, a bánya is szorosan kapcsolódik a márianosztrai fogvatartottak történetéhez. A bányában viszont nem csupán elítéltek dolgoztak. A márianosztrai mesterek az ország számos pontján keresettek voltak, de még Franciaországba is toboroztak közülük tudásuknak köszönhetően.